

A TOUBAI MESTER

Szilasi Ildikó Hermina
kulturális antropológus, afrikanista
ildikoszilasi@yahoo.com

A fotográfián látható férfi hosszú, fehér ruhát visel. Feje fehér kendőbe burkolt, arcán sejtelmes árnyék. Kézfejei nem látszanak, ahogy bal lábfeje sem. A fotó szimbolikus jelentéstartalma nagyon meghatározó. Olyannyira, hogy megváltoztatta Szenegál vizuális kultúráját. A felvétel több puszta fotográfiánál: áldást közvetít és szerencsét hoz. A fotón látható férfi több puszta embernél: ő Amadou Bamba, a murid vallás alapítója.

Az 1913-ban készült fotó az egyetlen, amely a vallási vezetőről valaha készült. Népszerűsége az 1980-as években kezdődött, azóta a szenegáli művészet egyik legfőbb táptalaja. Bár az iszlám jog tiltja a szentképek használatát és az istenábrázolást, a szenegáli muridok körében ez elterjedt szokás, amely által a „vallás konkrétabbá válik”¹. Vallási vezetők képei és vallásos szimbólumok sora díszíti a buszok oldalát, a zöldségárusok,

fodrászok bódéit, a halászcsonakok tatóját. Amadou Bambát ábrázoló bőrtasakok és nyakláncok lógnak a hívők nyakában, képe pólókon és a kocsik viszszapillantó tükrein lógó bőrdarabokon díszileg. A muridok hite szerint ugyanis a szentek, a vallási vezetők sírhelyei, valamint bizonyos tárgyak képesek a *baraka* (áldás) közvetítésére, ezáltal szerencsét és változást hoznak vagy segítenek a problémák megoldásában.

Amadou Bamba

Serigne Touba (Touba Mestere), Ahmad ibn Muhammad Ibn Habib Allah, Khadimu r-Rasul (Isten szolgája). Fentiek mind Amadou Bamba nevei. Azok a szavak, amelyeket gyakorta el lehet csípni a szenegáli lakosság egy hatodát képező muridok mindennapi beszédfoszlányaiból. *Serigne Touba... Amadou Bamba... Serigne Touba...* – mormolják családi beszélgetések közben, a buszra

Kisfiú nyakában Amadou Bamba képével, háttérben a vallásalapító történeteit ábrázoló alkotásokkal. Lantai-Csont Gergely; Touba város, Szenegál

várva, a szabónál, még piaci alku közben is.

Serigne Touba, a murid vallás alapítója 1850-ben látta meg a napvilágot a szenegáli Baol régióban található Mbacke városban. Szülei, Mam Diarra Bouso és Mame Mor Anta Sali szigorú iszlám oktatásban részesítették. Mauritániába küldték, ahol szúfiktól tanult. A világi javak nem érdekelték, mindig Isten közelségét kereste. Egyik versében így írt:

*„Isten teljessé tesz, csak őt kívánom!
A tudásom és a vallásom kívül más nem érdekel.
Semmi mást nem akarok, semmi mást nem keresek. Csak az Istenemet.
Aki hatalmas, vigyáz, és véd engem.”
(Robinson, 1991: 157)*

Tizennégy éves korában, irodalmi arabsággal megírta a Korán újraértelmezésével alapított murid vallás egyik legfontosabb bölcsességeit, tanításait tartalmazó fő művét, a Massalik-al-Jinan Huqqa-L-Bukau-t (jelentése: Utazások a Paradicsomba).

„Amadou Bamba már gyermekkorában különc volt, kitűnt kortársai közül. Már négyhónapos korában járt és beszélt. Nem kereste az emberek társaságát, inkább egyedül sétálgatott, olvasott és elmélkedett. Tizennégy éves korában írta meg az *Utazások a Paradicsomba* című kötetét. Az arab vallástudósok azóta sem értik, hogy egy afrikai vallástudós miként lehetett képes ilyen csodálatos írás megalkotására. A mű mind tartalmát, mind nyelvhasználatát, stilisztikáját tekintve kiemelkedő és meghatározó alkotás.” – emlékezett vissza Fallou Karim vallástu-

dós és marabu dakari otthonában, 2012 januárjában. „Serigne Touba isteni lényű, misztikus teremtés volt, aki nagyon közel került Allahhoz.” – tette hozzá Fallou Karim.

Édesanyját, Mam Diarra Bousso (1820-25 körül – 1860) Szenegál-szerte általános tisztelet övezi. Legendákat zengnek szerény, alázatos jelleméről, mély és odaadó vallásosságáról. 1820-25 körül született Foutában, a tukulor népcsoport tagjaként. Apja Mame Abdou Bousso, anyja Sokhna Walo volt. Többnejűségben élő férjével, Mame Mor Anta Salival kezdetben Mbackeban telepedtek le, ahol három gyermeknek adott életet. A legfiatalabb Amadou Bamba volt, aki az 1920-as években követendőként hirdette anyja példászerű életét a murid nők számára, amely azóta

is etalonnak számít. Testvére, Serigne Bassirou 1948-ban Porokhane városban zarándoklatot szervezett anyja sírhelyénél. Azóta minden év márciusában hívők tömegei látogatják az emlékhelyet, hogy a tiszta szívű, 33-34 éves kora körül elhunyt Mam Diarrára emlékezzenek. (Eva Evers Rosander, 1993: 299)

Amadou Bamba különös életvitelével, bölcsességével és misztikus lényével korán tanítványokat gyűjtött maga köré. Mivel a francia gyarmatosítók attól tartottak, hogy a vallási vezető népszerűségét a gyarmatbirodalom ellen fordítja, többszöri száműzetésbe küldték. A vád szerint Touba Mestere Szent Háborút hirdetett a gyarmati uralom ellen. Noha ebben az időszakban valóban voltak olyanok Szenegálban, akik felbujtottak és dzsihadot

Több tonnányi könyv sorakozik a toubai könyvtár polcain, legtöbbször Amadou Bamba alkotása.
Lantai-Csont Gergely; Touba város, Szenegál

Ünnepi viseletbe öltözött muszlim asszonyok az Amadou Bamba sírjához vezető sorban állnak a toubai Nagy Mecsetnél. Lantai-Csonat Gergely; Touba város, Szenegál

hirdettek, Amadou Bamba örök pacifistaként nem tartozott közjük. Tanításai szerint csakis a saját lelke ellen indítana dzsihádot (Robinson 1991: 167) és „tollat, nem fegyvert hordott” (Cruise O’Brien, 1975: 54). Életében mindvégig békeszerető volt, ennek következtében a muridizmus követői napjainkig is azok. Mindezek ellenére a franciák 1895–1902 között Gabonba, majd 1903–1907 között további négy évre Mauritániába száműzték, szenegáli hazatérése után pedig házi fogságban tartották Jolofban 1907–1912 között (Robinson, 1991: 160). A gyarmati hatalom mindent megtett azért, hogy Amadou Bambát eltiportja, megsemmisítse, de ez legjobb igyekezete ellenére sem sikerült. Sőt, a száműzetés minden megpróbáltatását túlélő vallási vezető távollét-

ében követőinek száma megsokszorozódott. Egyrészt visszazivárogtak megmenekülésének csodálatos történetei az emberevő oroszlánról, amit megszelídített; a mély kútról, ahova bedobták; a kígyókkal teli szigetről, ahol otthagyták (Robinson). Amadou Bamba minden próbát kiált, minden viszontagságot túlélt. A szenegáli populáris művészet kedvelt jelenete, amikor Gabonba menet az örök nem engedték, hogy a hajón imádkozzon, ezért imaszőnyegével az óceán fölött lebegve fohászkozott Istenéhez. Az, hogy töretlenül túlélte a száműzetés hányattatásait, legitimizálta isteni lényét és szentségét, népszerűsége nőtön-nőtt. A távoli magány éve alatt rengeteget írt arabul. Versekbe szedve osztotta meg követőivel életbölcességeit és tanításait több, mint 7 tonnányi könyv-

ben. A kéziratok és másolataik Touba Szent Városának könyvtárában lelhetők fel.

Amadou Bamba az üdvözölés útjaként a szorgalmas, kemény munkát, és a vallási vezető – marabu – áldozatkész követését jelölte meg. A muridok hittel követik marabuikat, Amadou Bamba egyenes ági leszármazottait, akik megörökölték képességeit: spiritualizmusát, vallási miszticizmusát, Istenhez való közelségét. A murid vallás központjaként 1887-ben Dakartól 165 km-re Szent Várost alapított: Toubát. A toubai Nagy Mecsetben kerül sor minden évben a toubai zarándoklatra, melynek során a muridok a vallási vezetők sírhelyeihez zarándokolnak. A becslült szám adatok szerint 2-3 millió zarándok érkezik a Szent Városba évente, a dohányáru és az alkohol forgalmazása, illetve a szerencsejáték tilos, nincs szórakozóhely, a víz és a föld ingyenes.

A toubai zarándoklat

Touba 300 ezres település, Szenegál fővárosától, Dakartól 165 km-re Keletre, Thies irányában fekszik. A Szent Város helyét a legenda szerint Gábrriel Arkangyal jelölte ki Amadou Bamba számára. A muridizmus központjaként szolgáló, 1887-ben alapított város helyén egy fa állott egykoron, amelyet Allah jelölt ki városalapítás céljából. A volof *tuub* szó annyit tesz: megtérni, bűnt bánni, míg a muszlim hagyományok szerint tuba szent fát, arabul szerencsét vagy örömet jelent. (Coulon, 1999: 199)

Serigne Moustapha Mbacke, Amadou Bamba fia kezdte meg a zarándoklat hagyományát (Coulon, 1999: 200), amelynek keretében a hívők a

toubai mester gaboni száműzetésének kezdőnapján emlékeznek a vallásalapítóra. Az iszlám kalendárium szerinti safar 18. napján megrendezésre kerülő, Afrika Mekkájaként is emlegetett Toubai Zarándoklat vagy más néven Grand Magal Nyugat-Afrika egyik legjelentősebb vallási ünnepe. A zarándoklat helye a Toubai Nagy Mecset, amely szubszaharai Afrika legnagyobb és legimpozánsabb mecsete. Három zöld dóm és öt minaret teszi ki az épület-komplexumot, amelynek legmagasabb pontja a 87 méter magas központi minaret, más néven Lamp Fall (Ross, 1995: 226), amelyet Ibrahima Fallról, Amadou Bamba egyik első és legelkötelezettebb tanítványáról neveztek el. Az Ibrahima Fall-t mind életvitelében, mind megjelenésében szigorúan követő úgynevezett Baye Fall-ok a marabuk legalázatosabb tanítványai. Kultúrájuk, életvitelük, hitviláguk, zárt közösségük külön egységet képez, amely egy későbbi, az Ibrahima Fallal és a Baye Fallizmussal foglalkozó tanulmány központi témáját fogja képezni.

Az 1963-ban elkészült és 40 évig épült mecset nemcsak Amadou Bamba, hanem az őt követő murid vezetők – úgynevezett kalifák – számára is örök nyughelyként szolgál. Ibrahima Fall sírhelye a mecsettel szemben található temetőben lelhető fel, mellette pedig a könyvtár épülete áll, amely ugyancsak a toubai zarándokhelyek sorába tartozik. A muridok hite szerint a vallási vezetők sírhelyeinek megérintése szerencsét hoz, az ott elmondott ima és kérés meghallgatásra talál, a zarándok útja áldottá válik. Ezért a hívők akár órákig tartó sorban állás után, érzelmileg túlfűtött

állapotban, némelyek transzban érkeznek a sírhelyekhez, hogy *barakában* részesüljenek, amely kitart a következő évi Grand Magalig.

Jegyzetek

- 1 Dr. Iványi Tamással folytatott beszélgetés alapján. Egyetemi docens, megbízott tanszékvezető, ELTE-BTK arab tanszék.

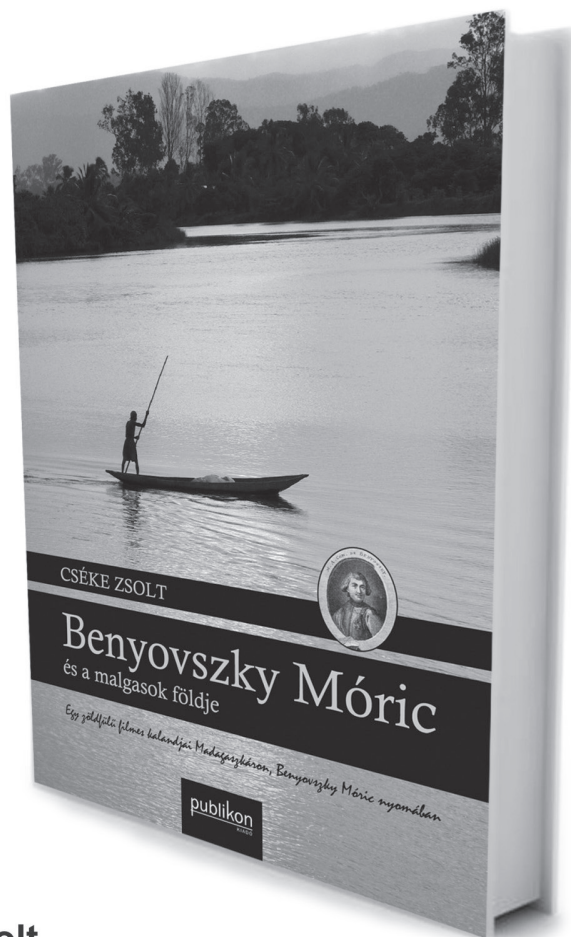
Felhasznált irodalom

- Camara, Sansa and Mitch, R.H (1997): „A „jami” literature in Senegal: The example of Serin Mussaa Ka, poet and biographer”. *Research in African Literatures*, Vol. 28, No. 3. pp. 163-182.
- Coulon, Christian (1999): „The Grand Magal in Touba: A religious festival of the Mouride Brotherhood of Senegal.” *African Affairs*, Vol. 98, No. 391, pp. 195-210.

- Roberts, Allen F. – Mary Nooter (2002): „A saint in the city-sufi arts of urban senegal” In: *African Arts*, Vol. 35, No. 4, pp. 52-73 + 93-96.
- Robinson, David (1991): „Beyond resistance and collaboration: Amadu Bamba and the Murids of Senegal. In: *Journal of Religion in Africa*, Vol. 21, Fasc. 2, pp. 149-171.
- Rosander, Eva Evers (2003): „Mam Diarra Bousso la bonne mère de Porokhane, Sénégal”. *Africa: Rivista trimestrale di studi e documentazione dell’Istituto italiano per l’Africa e l’Oriente*, Anno 58 Np. ¾ (Settembre–Dicembre 2003), pp. 296-317.
- Robinson, David (1991): „Beyond resistance and collaboration: Amadu Bamba and the Murids of Senegal. In: *Journal of Religion in Africa*, Vol. 21, Fasc. 2, pp. 149-171.
- Ross, Eric (1995): „A spiritual metropolis in the modern world”. *Canadian Journal of African Studies*, Vol. 29, No. 2, pp. 222-259.

Murid zarándokok igyekeznek a toubai Nagy Mecsetbe a zarándoklat napján, 2012 január 13-án. Lantai-Csont Gergely; Touba város, Szeneágál

Cséke Zsolt Benyovszky Móric és a malgasok földje

Madagaszkár. E bizsergetően csengő név hallatán lángra gyúl a képzeletünk és fantáziánk máris egy mesés szép trópusi világba repít. A Nagy Vörös Sziget, a Természetkedvelők Paradicsoma, az Indiai-óceán gyöngye, ahol régesrég a bennszülöttek egy magyar embert, bizonyos Benyovszkyt választottak „királyuknak” olvashatjuk a turistacsalogató prospektusokban. Egy világcsavargónak – akit már születése pillanatában beoltottak „otthon ülés” (valamint indulás előtt sárgaláz) ellen – mindez édeskevés! Vérébeli vándorként Cséke Zsolt is meg akart győződni arról, vajon igazak-e a hangzatos megállapítások és él-e még hazánk fia a madagaszkáriak, vagyis a malgasok emlékezetében?

Cséke Zsolt első könyvéből mindez kiderül. Tolmácsolásában járhatjuk körbe a szigetet és követhetjük Benyovszky egykori útját. Lenyűgöző képek, izgalmas utazás, pezsgő humor. Ezt ígéri a malgasok földje.

Keresse a kötetet áprilistól az Alexandra Könyvruházakban,
a független könyvesboltokban és az internetes portálokon
vagy rendelje meg a Publikon Kiadótól a www.publikon.hu oldalon.